

не дотримуючись при цьому і рекомендацій, закріплених у постанові пленуму ВГСУ № 2.

При вирішенні питання про допуск справи до провадження ВГСУ нерідко вдається до **порушення формальних вимог ГПК**, які висуваються до заяв про перегляд рішень господарських судів, щодо: кола осіб, які їх подають; строків подання таких заяв. Переважно такі порушення виявляють судді Верховного Суду України у ході проведення підготовчих дій у справах, що призводить до необхідності повернення заяв та доданих до них документів до ВГСУ для виконання вимог ГПК, а в деяких випадках — до винесення постанови про відмову у задоволенні заяви.

Так, постановою Верховного Суду України від 27 грудня 2010 р. державному підприємству відмовлено у задоволенні касаційної скарги на постанову ВГСУ від 7 вересня 2010 р., винесеної у справі за позовом державного підприємства до відкритого акціонерного товариства про стягнення суми.

Верховний Суд України встановив, що ухвалою від 29 жовтня 2010 р. ВГСУ допустив до провадження зазначену справу за касаційною скаргою державного підприємства на порушення вимог ч. 1 ст. 111¹⁵ ГПК, згідно з якою сторони у справі та Генеральний прокурор України мають право подати заяву про перегляд судових рішень господарських судів. Крім того, Верховний Суд України встановив, що державне підприємство як підстава для оскарження навів ст. 111 ГПК, що визначає форму і зміст касаційних скарг при перегляді в касаційному порядку судових рішень ВГСУ, і на порушення вимог ст. 111¹⁸ ГПК не зазначив у чому, на його думку, полягало різне застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, не вказав, які саме норми матеріального права суд неоднаково застосував у подібних правовідносинах та чи є ці правовідносини подібними.

Зважаючи на те, що подана державним підприємством касаційна скарга ні за формою, ні за змістом не відповідає вимогам розд. XII ГПК і не може вважатися заявою про перегляд судових рішень господарських судів у розумінні статей 111¹⁵ та 111¹⁶ ГПК, у Верховного Суду України були відсутні підстави для перегляду оскаржуваної постанови по суті.

Протягом 2011 р. ухвалами Верховного Суду України до ВГСУ для виконання вимог ГПК повернено п'ять справ із заявами та доданими до них документами через неналежне виконання ВГСУ вимог ГПК при вирішенні питання про допуск справи до провадження.

Так, ухвалою Верховного Суду України від 18 квітня 2011 р. до ВГСУ повернено справу із заявою про перегляд Верховним Судом України постанови ВГСУ від 8 грудня 2010 р., оскільки з'ясовано, що заява подана з пропуском строку, встановленого ч. 1 ст. 111¹⁷ ГПК. При цьому в ухвалі Верховний Суд України зазначив, що враховуючи те, що ВГСУ не вирішив питання про відновлення процесуального строку відповідно до ст. 53 ГПК і всупереч вимогам ст. 111²⁰ ГПК допустив справу до провадження Верховним Судом України, а процесуальні дії вчиняються виключно в межах процесуальних строків, встановлених ГПК, Верховний Суд України позбавлений можливості розглянути заяву по суті.

Верховний Суд України дійшов висновку про відсутність можливості розглянути заяву по суті і в іншій справі, щодо якої виніс ухвалу від 11 квітня 2011 р.

Це пов'язано з тим, що допуск ВГСУ справи до провадження для перегляду Верховним Судом України постанови ВГСУ від 3 листопада 2010 р. відбувся з порушенням п. 3 ч. 4 ст. 111²⁰ ГПК. В ухвалі Верховний Суд України вказав, що заяву про перегляд судових рішень подано особою, яка не надала ВГСУ належних доказів наявності у неї повноважень на представництво інтересів заявника у Верховному Суду України: додана до заяви довіреність не тільки не уповноважувала довірену особу представляти інтереси довірителя у Верховному Суді України, а й взагалі набирала чинності після винесення ВГСУ ухвали про допуск справи до провадження.

Крім того, аналіз постанов Верховного Суду України про відмову у задоволенні заяв про перегляд судових рішень господарських судів після допуску ВГСУ справи до провадження засвідчив й **порушення з боку колегій суддів ВГСУ вимог ГПК по суті**.

Визначена у п. 1 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК підстава для перегляду судових рішень господарських судів містить кілька суттєвих ознак, які мають обмежувальний характер для цілей визначення цієї підстави. Йдеться, зокрема, про те, що ця підстава визначається:

неоднаковістю застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм права;

матеріально-правовим характером норм права, щодо яких заявлено про неоднаковість застосування;

фактичним постановленням **різних за змістом** судових рішень у практиці суду (судів) касаційної інстанції у подібних правовідносинах;

подібністю правовідносин, щодо яких постановлені різні судові рішення судом (судами) касаційної інстанції.

Відсутність доктринального тлумачення норми права, закріпленої у диспозиції п. 1 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК, і вказівки на її особливості у постанові пленуму ВГСУ № 2 сприяють неналежному розумінню суддями ВГСУ відповідних вимог ГПК, що, зрештою, призводить до винесення Верховним Судом України низки постанов про відмову у задоволенні заяв з посиланням саме на відсутність підстав для перегляду Верховним Судом України постанов касаційного суду.

Так, у постанові від 21 лютого 2011 р. Верховний Суд України зазначив з посиланням на статті 111¹⁴, 111¹⁶ ГПК, що «розбіжності у застосуванні касаційним судом норм процесуального права, якими регулюється питання підвідомчості справ, а не норм матеріального права, що встановлюють права та обов'язки сторін у правовідносинах щодо предмета договору, не дають підстав для перегляду постанови касаційного суду Верховним Судом України».

У низці інших справ Верховний Суд України встановив, що, допускаючи справи до провадження Верховного Суду, ВГСУ виходив тільки з того, що в оскаржуваних постановах та в судових рішеннях, на які посилались заявники, неоднаково застосовані норми матеріального закону. Водночас ВГСУ неналежно перевіряв вимогу ГПК щодо подібності правовідносин, стосовно яких постановлені різні судові рішення судом (судами) касаційної інстанції.

Так, у справі, в якій винесено постанову ВГСУ від 30 березня 2010 р., і заяву про перегляд якої подано Генеральним прокурором України, Верховний Суд України встановив і зазначив у постанові від 23 травня 2011 р., що обставини справи, які розглядається, істотно відрізняються від обставин справи, на рішення в яких посилається заявник, обґрунтовуючи наявність підстав для перегляду Верховним Судом України постанови ВГСУ від 30 березня 2010 р.

Зазначених висновків Верховний Суд України дійшов і в справах, в яких він виніс постанови від 21 лютого 2011 р. (постанова ВГСУ від 4 листопада 2010 р. у справі № 14/65-09-1897), від 21 лютого 2011 р. (постанова ВГСУ від 27 жовтня 2010 р. у

справі № 2-29/1638-2010), від 10 жовтня 2011 р. (постанова ВГСУ від 11 травня 2011 р. у справі № 57/216-10) тощо.

* * *

Наведений аналіз підстав відмови Верховним Судом України в задоволенні заяви про перегляд судових рішень господарських судів після допуску ВГСУ справи до провадження засвідчив, що при вирішенні питання про допуск справи до провадження ВГСУ повинен більш ретельно ставитись до виконання вимог, передбачених ст. 111²¹ ГПК.

Ця вимога набуває ще більшого значення з огляду на те, що відповідно до ст. 111²⁸ ГПК рішення Верховного Суду України, прийняте за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України.

Цією нормою фактично закладено конструкцію правотворчої діяльності Верховного Суду України, внаслідок якої його рішення щодо застосування норм матеріального права набувають ознак джерела права через їх загальнообов'язковість. Отже, Верховний Суд України покликаний розв'язувати складні завдання у сфері матеріального права, щодо яких суди нижчих інстанцій не давали однакових і однозначних відповідей. Залучення провідних науковців (членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді України) до формування позиції найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ свідчить і про важливість цих рішень для доктрини вітчизняного права.

Таким чином, належне виконання ВГСУ покладених на нього законом обов'язків щодо вирішення питання про допуск справи до провадження з метою перегляду Верховним Судом України рішень господарських судів у конкретних справах господарської юрисдикції відіграє важливу роль у виконанні Верховним Судом України вимог ст. 111²⁸ ГПК.